

Caracteristici ale mobilității structurilor profesionale

dr. Florin Marius Pavelescu

În ultimii 10-15 ani extinderea utilizării tehnologiilor informațional-comunicaționale în cadrul aparatului productiv, concomitent cu sporirea substanțială a rolului mecanismelor concurențiale, a avut loc printre consecințe și importante modificări ale structurii profesionale a populației ocupate. Respectivul fenomen a avut și are puternice reverberații nu numai asupra funcționării pieței forței de muncă, ci și asupra altor instituții ale organismului social, cum este sistemul de educație și formare profesională. Intensitatea și sensul modificării structurii profesionale sunt însă, pe termen scurt, condiționate de pulsul conjuncturii economice. De regulă, există o legătură între expansiunea activității economice și modificarea structurii profesionale, în concordanță cu cerințele schimbărilor tehnologice.

1. Semnificația structurii profesionale

Structura ocupațional-profesională exprimă modul în care este alocat capitalul uman disponibil, raportat la nevoile sistemului socio-cultural și tehnologic existent la un moment dat. Ea reprezintă rezultatul unui proces istoric complex, al interacțiunii dintre un număr însemnat de factori.

Astfel, structura profesională se constituie ca una dintre fațetele modelului de ocupare a forței de muncă alături de structura pe ramuri și sectoare de

activitate, structura populației ocupate după statusul profesional, structura după nivelul de pregătire profesională, sau numărul de ore lucrate. Repartizarea populației ocupate pe diferite grupe de profesii și meserii reflectă interacțiunea dintre cererea și oferta de forță de muncă. Volumul și structura cererii de forță de muncă sunt modelate de caracteristicile aparatului productiv. Tehnologiile utilizate, modul concret de organizare a producției și a muncii, gradul de centralizare a activității, tipul predominant de proprietate precum și structura pe ramuri, sunt principalii factori care influențează din punct de vedere al cererii, structura profesională a populației ocupate la nivel macroeconomic.

Oferta de forță de muncă își pune amprenta asupra structurii profesionale în primul rând prin nivelul pregătirii și competenței profesionale. Asigurarea concordanței dintre cerințele pe care sistemul tehnologic le impune forței de muncă și caracteristicile sistemului de formare și pregătire profesională se constituie drept una dintre principalele condiții pentru existența unor locuri de muncă viabile și implicit pentru valorificarea capitalului uman. De asemenea, între trăsăturile ofertei de forță de muncă și instituțiile pieței forței de muncă există o serie de conexiuni inverse. Chiar dacă utilizarea unui anumit tip de tehnologie impune deținerea unui set de cunoștințe și competențe specifice, diviziunea concretă a muncii are loc în funcție de

calitatea pregătirii profesionale a diferitelor categorii de personal și/sau caracterul relațiilor industriale. Un exemplu în acest sens îl reprezintă condițiile care au determinat conceperea și transpunerea în practică a metodelor tayloriste de organizare a producției și a muncii. Principala motivație a fost explorarea avantajelor generate de economia la scară, pe de o parte, și de stricta specializare a lucrătorilor în cadrul proceselor de producție. Dar în subsidiar, printre factorii care au contribuit la adoptarea respectivului sistem de organizare a producției și a muncii caracterizat printr-o accentuată polarizare a calificativelor, au fost eterogenitatea ofertei de forță de muncă din punct de vedere calificational, relativa penurie de personal cu pregătire tehnică medie de tipul maștrilor, precum și de relațiile industriale, caracterizate printr-un grad ridicat de confruntare între patroni și organizațiile sindicale.

Raporturile dintre diferitele tipuri de profesii se modifică în timp în funcție de caracteristicile evoluției tehnologiilor și cadrul instituțional. De asemenea, unele profesii sau grupe de profesii pot avea roluri diferite în epoci diferite. Dacă se are în vedere poziția deținută în promovarea schimbărilor tehnologice, profesiile se pot clasifica în:

- a) **profesii de străpungere**, respectiv ocupațiile care sunt purtătoare ale direcțiilor principale ale primării sistemului tehnologic;
- b) **profesii de dezvoltare**, care au rolul de a generaliza utilizarea unor noi tehnologii în cadrul aparatului productiv;
- c) **profesii de susținere**, care preiau inovația tehnologică și asigură

compatibilitatea între noile și vechile tehnologii și pe această bază echilibrul în interiorul organismului social.

Respectiva clasificare a profesiilor are avantajul de a pune în evidență rolul pe care diferitele componente ale ofertei de forță de muncă le au în promovarea schimbărilor tehnologice și a progresului social. Totodată se poate crea o imagine edificatoare a stadiului de dezvoltare în care se află o țară la un moment dat.

Pe de altă parte însă, această clasificare prezintă și o serie de neajunsuri. Printre acestea se poate menționa însăși modificarea în timp a statusului și rolului unor profesii în activitatea economică și socială. Din acest motiv, nu se pot compara două sau mai multe state, între care se manifestă sensibile diferențe în ceea ce privește nivelul de dezvoltare.

2. Evoluții ale clasificării internaționale standard a profesiilor

Clasificarea profesiilor adoptată de Organizația Internațională a Muncii și utilizată cel mai adesea pentru realizarea de comparații între țări este de tip zecimal. Principiul zecimal a fost adoptat în 1948 când a fost elaborată prima clasificare internațională standard a ocupațiilor (ISCO). Datorită transformării substanțiale a tehnologiilor utilizate în cadrul aparatului productiv, precum și a mediului economic și social, în ultimii 40 - 50 de ani respectiva clasificare a suferit o serie de modificări majore.

Astfel, în 1958 când s-a efectuat o primă revizuire a ISCO profesiile civile erau repartizate în 10 grupe majore și 70 grupe minore (caseta nr. 1).

Clasificarea internațională standard a profesiilor 1958

- Grupa majoră 0** - Persoane care exercită o profesie liberală, tehnicieni și asimilați cu 12 grupe minore;
- Grupa majoră 1** - Directori și cadre administrative superioare cu 2 grupe minore;
- Grupa majoră 2** - Funcționari de birou cu 3 grupe minore;
- Grupa majoră 3** - Lucrători comerciali cu 4 grupe minore;
- Grupa majoră 4** - Agricultori, pescari, vânători, silvicultori și asimilați cu 5 grupe minore;
- Grupa majoră 5** - Minerii, lucrători în cariere și asimilați cu 4 grupe minore;
- Grupa majoră 6** - Lucrători în transporturi și comunicații cu 10 grupe minore;
- Grupa majoră 7-8** - Meseriași, operatori în procesele de producție și lucrători manuali necuprinși în altă categorie profesională, cu 20 de grupe minore;
- Grupa majoră 9** - Lucrători specializați în servicii, sport și activități recreative, cu 10 grupe minore;
- Grupa majoră X** - Persoane care nu pot fi clasificate după profesie (3 cazuri: persoane în căutarea unui loc de muncă, lucrători care în legătură cu profesia, au făcut declarații imprecise sau insuficiente și lucrători care nu au declarat nici o profesie).
- Total grupe minore de profesii civile = 70.

În primele 4 grupe (0-3) au fost cuprinse activitățile nemanuale ("gulerele albe"). În acest context au fost rezervate grupe majore pentru cadrele de conducere, funcționarii de birou și lucrătorii comerciali. Profesiile liberale, cele legate de activități științifice, precum și tehnicienii, au fost incluse într-o singură grupă majoră.

Profesiile manuale ("gulerele albastre") le-au fost rezervate 6 grupe majore. S-au avut în vedere principalele ramuri ale producției materiale din acea perioadă, respectiv agricultura, silvicultura și piscicultura, industria extractivă, transporturi-telecomunicații. Profesiile manuale din industria prelucrătoare, sectorul energetic și construcții au fost reunite în grupa 7-8 "Meseriași și operatori în procesele de producție și lucrători manuali necuprinși în altă categorie profesională". De asemenea, a fost rezervată o

grupă majoră specială pentru lucrătorii specializați în servicii.

Revizuirea din 1968 a avut drept consecință acordarea unei mai mari atenții profesiilor științifice, tehnice și liberale, cărora le-au fost rezervată o grupă majoră dublă. În cadrul acesteia au fost concepute 18 grupe minore. Primele 9 grupe minore, notate cu 01-09, erau rezervate profesiilor științifice și tehnice, iar următoarele 9 grupe minore notate 11-19 făceau referire la profesiunile liberale (casetă nr. 2).

Pe de altă parte, s-a renunțat la grupele majore consacrate, lucrători manuali din industria extractivă și transporturi-comunicații. Respectivul profesii au fost incluse într-o grupă majoră triplă (7-8-9 "Muncitori și operatori neagricoli și conducători de mijloace de transport"). Totodată, a crescut numărul de grupe minore aferente profesiilor civile de la 70 la 82.

Clasificarea internațională standard a profesiilor - 1968

- Grupa majoră 0/1** - Profesii științifice, tehnice, liberale și asimilate (cu 9 grupe minore pentru profesii științifice și tehnice și 9 grupe minore profesii liberale);
- Grupa majoră 2** - Directori și cadre administrative superioare cu 2 grupe minore;
- Grupa majoră 3** - Funcționari de birou și personal asimilat cu 10 grupe minore;
- Grupa majoră 4** - Lucrători comerciali cu 7 grupe minore;
- Grupa majoră 5** - Lucrători specializați în servicii cu 10 grupe minore;
- Grupa majoră 6** - Agricultori, zootehniști, lucrători forestieri, pescari și vânători cu 5 grupe minore;
- Grupa majoră 7/8/9** - Muncitori și operatori neagricoli și conducători de mijloace de transport cu 30 grupe minore;
- Grupa majoră X** - Persoane care nu pot fi clasificate după profesie (3 cazuri: persoane în căutarea unui loc de muncă, lucrători care în legătură cu profesia, au făcut declarații imprecise sau insuficiente și lucrători care nu au declarat nici o profesie).

- Forțele armate

Total grupe minore de profesii civile = 82.

Modificările aduse clasificării profesiilor reflectă reducerea importanței unor activități în care munca manuală deținea un loc deosebit, cum este industria extractivă, creșterea importanței profesiilor nemanuale cu pregătire superioară, precum și adâncirea diviziunii muncii.

Impactul deosebit de puternic pe care apariția și apoi penetrarea pe o scară tot mai extinsă în cadrul organismului social a tehnologiilor informaționale a impus o revizuire majoră a clasificării internațio-

nale a profesiilor în anul 1988. Astfel, este subliniată importanța managerilor de toate tipurile și a specialiștilor prin faptul că acestor categorii de profesii le sunt rezervate primele două grupe majore. De asemenea, este pus în evidență rolul tehnicienilor (maiștrilor) în desfășurarea în bune condiții a procesului de producție prin includerea acestei categorii profesionale în grupa majoră 3 (caseta nr. 3).

Clasificarea internațională standard a profesiilor - 1988

- Grupa majoră 1** - Membrii ai corpului legislativ, ai executivului, înalți conducători ai administrației publice, conducători și funcționari superiori din întreprinderi și instituții;
- Subgrupa majoră 11** - Membri ai corpului legislativ, ai executivului, înalți conducători ai administrației publice cu 4 grupe minore;
- Subgrupa majoră 12** - Directori de societăți mari cu 3 grupe minore;
- Subgrupa majoră 13** - Conducători de societăți mici cu 1 grupă minoră;

Grupa majoră 2 - Specialiști, profesii intelectuale și științifice;

Subgrupa majoră 21 - Specialiști în științe fizice, matematice și tehnice cu 4 grupe minore;

Subgrupa majoră 22 - Specialiști în științele vieții și a sănătății umane cu 3 grupe minore;

Subgrupa majoră 23 - Specialiști în învățământ cu 5 grupe minore;

Subgrupa majoră 24 - Alte profesii intelectuale și științifice cu 6 grupe minore;

Grupa majoră 3 - Tehnicienii

Subgrupa majoră 31 - Tehnicienii în domeniul științelor fizice și tehnice cu 5 grupe minore;

Subgrupa majoră 32 - Tehnicienii în domeniul științelor vieții și a sănătății cu 4 grupe minore;

Subgrupa majoră 33 - Tehnicienii în domeniul învățământului cu 4 grupe minore;

Subgrupa majoră 34 - Alți tehnicienii cu 8 grupe minore;

Grupa majoră 4 - Funcționari administrativi

Subgrupa majoră 41 - Funcționari de birou cu 5 grupe minore;

Subgrupa majoră 42 - Funcționari de recepție, la ghișee, casieri și asimilați cu 2 grupe minore;

Grupa majoră 5 - Lucrători comerciali și în servicii

Subgrupa majoră 51 - Personal pentru servicii personale, pentru pază și securitate cu 6 grupe minore;

Subgrupa majoră 52 - Manechine, vânzători și prezentatori de produse cu 3 grupe minore;

Grupa majoră 6 - Agricultori și lucrători calificați în agricultură și piscicultură

Subgrupa majoră 61 - Agricultori și lucrători calificați în producția agricolă și piscicolă destinată pieței, cu 5 grupe minore;

Subgrupa majoră 62 - Agricultori și lucrători calificați în agricultură și piscicultură de subzistență cu 1 grupă minoră;

Grupa majoră 7 - Meseriași și lucrători în meserii de tip artizanal

Subgrupa majoră 71 - Meseriași și lucrători în industria extractivă și construcții cu 4 grupe minore;

Subgrupa majoră 72 - Meseriași și lucrători în metalurgie, construcții mecanice și asimilați cu 4 grupe minore;

Subgrupa majoră 73 - Meseriași și lucrători în mecanica de precizie, meserii de artă și imprimărie cu 4 grupe minore;

Subgrupa majoră 74 - Alți meseriași și lucrători în meserii de tip artizanal cu 4 grupe minore;

Grupa majoră 8 - Operatori pe instalații și mașini și lucrători pentru asamblări

Subgrupa majoră 81 - Operatori pe instalații și materiale fixe și asimilați cu 7 grupe minore;

Subgrupa majoră 82 - Operatori pe mașini și lucrători pe liniile de asamblare cu 9 grupe minore;

Subgrupa majoră 83 - Conducători de vehicule și de instalații de ridicat și de manipulat cu 4 grupe minore;

Grupa majoră 9 - Lucrători necalificați

Subgrupa majoră 91 - Funcționari necalificați în servicii și comerț cu 6 grupe minore;

Subgrupa majoră 92 - Manipulanți în agricultură, piscicultură și asimilați cu 1 grupă minoră;

Subgrupa majoră 93 - Manipulanți în mine, construcții, lucrări publice, industria prelucrătoare și transporturi cu 3 grupe minore;

Grupa majoră 0 - Forțe armate

Total subgrupe majore de profesii civile = 29

Total grupe minore de profesii civile = 116

În ceea ce privește profesiile manuale, se remarcă renunțarea la alcătuirea de grupe majore legate de ramuri de activitate, cu excepția lucrătorilor agricoli. Lucrătorii manuali calificați din ramurile neagricole sunt repartizați în funcție de specificul muncii în cadrul a două grupe majore rezervate meseriașilor și lucrătorilor în meșerii de tip artizanal (grupa majoră 7) și operatorilor pe mașini și instalații (grupa majoră 8). Ultima grupă majoră este rezervată lucrătorilor necalificați. Astfel construite, grupele majore permit nu numai reliefaarea principalelor caracteristici ale profesiilor în cadrul actualei faze a progresului tehnologic ci și ierarhizarea acestora în funcție de nivelul de pregătire profesională necesar. În contextul adâncirii diviziunii muncii și pentru a se respecta principiile clasificării zecimale, s-a introdus un număr de 28 subgrupe majore ca verigă intermediară între grupele majore și grupele minore. Totodată numărul de grupe minore a crescut la 116. Este interesant de observat că după elaborarea clasificării la nivelul ONU, se fac o serie de adaptări la nivel continental.

Avându-se în vedere clasificarea internațională standard a profesiilor din 1988 (ISCO-88) și recomandările Uniunii Europene în acest domeniu (ISCO-88 COM), în România s-au elaborat încă de la mijlocul anilor 1990 Clasificarea Ocupațiilor (COR). Comparativ cu ISCO-88 în ISCO-88 (COM) există mai puține subgrupe majore (27) și respectiv grupe minore (111). Față de ISCO-88 (COM), în COR există mai multe grupe minore, respectiv 125.

Grupele minore suplimentare sunt cele atribuite inginerilor și respectiv tehnicienilor în textile, pielărie și industria alimentară (grupele 215 și 316) și în industria lemnului și a materialelor de construcții (grupele 216 și 317). De

asemenea, au fost constituite 11 grupe minore distincte pentru cercetători și asistenți de cercetare (grupele 248-258).

Modificările substanțiale operate în clasificarea internațională standard a profesiilor reflectă în fapt profundele transformări operate în ultimii 30-35 ani în aparatul productiv și a mediului economic, precum și implicit apariția unor noi profesii și modificarea conținutului muncii sau chiar dispariția unor profesii existente la un moment dat. Creșterea numărului de grupe minore are atât avantaje cât și dezavantaje. Pe de o parte, se pune mai bine în evidență diversificarea tipurilor de activități și a conținutului muncii categoriilor de personal ce compun populația ocupată¹. Pe de altă parte, existența unui mare număr de grupe minore reprezintă un impediment în elaborarea unor studii de sinteză privind evoluția structurilor profesionale.

Din aceste motive, în analizele referitoare la tendințele repartiției populației ocupate pe nivele calificaționale, cele 9 sau eventual 10 grupe majore sunt reunite pe baza îmbinării a două criterii, respectiv:

- a) caracterul manual sau nemanual al profesiei;
- b) nivelul calificațional relativ ridicat sau scăzut al profesiilor.

În cazul prezentei lucrări se va folosi următoarea reunire a celor 9 grupe majore de profesii:

A. Profesii nemanuale cu un grad ridicat de calificare în care sunt incluse grupele majore 1, 2 și 3, res-

¹ Este important de subliniat că grupele minore nu reprezintă ultima verigă în clasificarea standard a profesiilor înainte de profesiile propriu-zise. Astfel, după grupele minore urmează grupele de bază care sunt în număr de 390 în ISCO-88, de 372 în ISCO-88 (COM) și de 415 în (COR).

pectiv managerii de toate tipurile, specialiștii și tehnicienii;

- B. **Profesii nemanuale cu un grad mediu de calificare** în care sunt incluse grupele majore 4 și 5, respectiv funcționarii administrativi și lucrătorii în comerț și servicii;
- C. **Profesii manuale cu un grad ridicat și mediu de calificare** în care sunt incluse grupele majore 6, 7 și 8 respectiv agricultorii și lucrătorii calificați din agricultură și piscicultură, meseriașii și artizanii, precum și operatorii la mașini și instalații;
- D. **Profesii preponderent manuale cu un grad ridicat de calificare** în care se include grupa majoră 9 (lucrători necalificați) și eventual grupa majoră X (profesii cu un statut incert).

Această reunire a grupelor majore are un anumit grad de convenționalitate. Astfel, grupa majoră 6 este deosebit de eterogenă, deoarece în acest caz se procedează la agregarea agricultorilor care produc pentru piață, posedând cel puțin din punct de vedere teoretic, un nivel ridicat de calificare, cu agricultorii care practică o agricultură de subsistență. Respectiva categorie de agricultori este caracterizată cel mai adesea printr-o slabă calificare.

De asemenea, considerăm că nu ar trebui să se contrapună ponderea muncii manuale ponderii muncii nemanuale, adoptându-se ipoteza că o pondere mai ridicată a uneia dintre cele două tipuri de profesii într-o țară ar însemna în mod automat și o calitate mai bună a forței de muncă utilizată, comparativ cu altă țară.

La analiza evoluției în timp a structurii profesionale este necesar să se țină cont de modificările repartiției pe sectoare a populației ocupate.

3. Tendințe ale evoluției structurii profesionale în țările cu economie de piață consolidată

Experiențele din țările cu economie de piață consolidată permit să se identifice următoarele mutații din structura profesională a populației ocupate, generate în principal de noul val al schimbărilor tehnologice:

- a) creșterea ponderii profesiilor nemanuale și a celor legate de prelucrarea informațiilor în totalul populației ocupate;
- b) sporirea importanței lucrătorilor calificați, atât în cadrul profesiilor nemanuale, cât și, în cadrul profesiilor manuale;
- c) în cadrul segmentului cu un nivel ridicat de calificare al profesiilor nemanuale se observă o creștere a valorii raportului dintre numărul de manageri și numărul de specialiști și tehnicieni, ca urmare a descentralizării diferitelor activități utile din punct de vedere economic și social;
- d) majorarea valorii raportului dintre numărul de specialiști și numărul de tehnicieni, reprezentând o consecință atât a schimbării structurii cererii de forță de muncă generată de extinderea utilizării noilor tehnologii, cât și a dezvoltării susținute a învățământului superior;
- e) reducerea valorii raportului dintre numărul de funcționari administrativi și numărul de lucrători comerciali și în servicii, ca un efect al raționalizării consumului de forță de muncă mediu calificată în activitățile birocratice, concomitent cu sporirea posibilităților de ocupare a persoanelor cu pregătire medie în sectorul terțiar;

- f) diminuarea valorii raportului dintre numărul de lucrători manuali agricoli calificați și numărul de lucrători manuali neagricoli calificați;
- g) reducerea mărimii raportului dintre numărul de meseriași și artizani și numărul de operatori la mașini și grupe de mașini.

În funcție de specificitățile naționale, nivelul de dezvoltare sau/și opțiunile de politică economică, diferite state s-au racordat într-o mai mare sau mai mică măsură la tendințele prezentate anterior. Astfel, în cazul țărilor dezvoltate unde s-a conturat în mod hotărât opțiunea pentru o economie deschisă, bazată pe servicii, s-a produs și o apropiere mai mare de respectiva tipologie a modificării structurii profesionale și a populației ocupate. În țările dezvoltate unde industria și-a păstrat un rol însemnat în crearea PIB și utilizarea forței de muncă, se constată o creștere mai lentă a ponderii profesiilor nemanuale în totalul populației ocupate concomitent cu creșterea proporției lucrătorilor implicați în prelucrarea informațiilor.

Posibilitățile de a crește ponderea profesiilor cu un nivel ridicat de calificare sunt dependente de gradul de dezvoltare și competitivitatea diferitelor țări. Din acest motiv, în țările cu un nivel al PIB/locuitor relativ scăzut, comparativ cu cele mai dezvoltate state, modificarea structurii profesionale a populației ocupate se poate îndepărta de modelul standard. Astfel în condițiile neatingerii pragului de saturație industriale, poate să apară, în anumite perioade, o detrializare a structurii sectoriale a populației ocupate (cazul Portugaliei în anii 1990). Respectivul evoluții pot determina o reducere a ponderii profesiilor nemanuale și a nivelului calificării.

4. Specificitatea modificării structurii profesionale în România

În România evoluția structurii profesionale a populației ocupate a fost în ultimii ani puternic influențată, atât de modificările substanțiale ale cadrului instituțional, cât, de starea generală a economiei (*boom* sau *recesiune*). Astfel în cursul recesiunii din perioada 1997-1999, pe fondul unei reduceri cu 1,5% a populației ocupate, cererea pentru profesiile nemanuale a scăzut cu 3,6%, iar cea pentru profesii manuale cu 0,7% (tabelul nr. 1).

În raport cu media națională, reduceri mai intense s-au înregistrat în cazul persoanelor aflate în funcții de conducere, a tehnicienilor, a celor care exercită profesii manuale necalificate și cu un statut incert, precum și a lucrătorilor neagricoli calificați. Categoriile profesionale care au înregistrat sporuri numerice au fost lucrătorii nemanuali cu un grad de calificare redus, precum și lucrătorii agricoli calificați. Se reflectă astfel în mod indirect caracteristicile procesului de restructurare a economiei, care a presupus o masivă reducere de personal în industrie, unde ponderea principală o dețin profesiile manuale calificate și o dezvoltare nu lipsită de sinuozități a capacității de ocupare a forței de muncă a sectorului de servicii. Totodată, agricultura a continuat să joace rolul de "sector de refugiu", pentru o parte însemnată a persoanelor disponibilizate din industrie.

În perioada 1999-2002, în condițiile relansării creșterii economice, populația ocupată a scăzut cu peste 14%, ceea ce semnifică o continuare a procesului de reajustări structurale. Cele mai intense reduceri au fost înregistrate în cazul lucrătorilor manuali calificați. În cadrul

respectivei categorii profesionale, reducerea cea mai puternică (circa 27%) a fost înregistrată de către lucrătorii agricoli. Când privește lucrătorii manuali calificați neagricoli, se observă că efectivele acestora s-au redus mai lent comparativ cu totalul populației ocupate. Aceste dinamici reflectă atât o serie de modificări operate în definirea noțiunii de "lucrător manual agricol", cât și faptul că în con-

dițiile intensificării migrației externe, agricultura nu a mai reprezentat un sector de refugiu pentru forța de muncă disponibilă din industrie. Totodată, numărul funcționarilor de birou a scăzut cu peste 10%. Numărul persoanelor cu funcții de conducere și al specialiștilor s-a menținut practic constant, iar cel al lucrătorilor în servicii a crescut cu 1%.

Tabelul nr. 1

Indicii numărului persoanelor ocupate pe categorii profesionale în România, în perioada 1996-2002

- % -

Categoria profesională	1996-1999	1999-2002	1996-2002
Total populație ocupată	98,5	85,7	84,4
Total profesii nemanuale	96,4	97,8	94,3
Profesii nemanuale cu calificare înaltă	91,3	98,0	89,5
1	77,4	99,2	76,8
2+3	93,9	97,6	91,6
2	98,5	99,9	98,4
3	90,8	96,2	87,3
Profesii nemanuale cu calificare redusă	105,5	97,0	102,3
4	101,1	89,2	90,2
5	108,2	101,0	109,3
Profesii manuale	99,3	76,0	75,5
Profesii manuale calificate	103,1	77,4	79,8
6	109,9	73,1	80,3
7-8	95,8	86,7	83,1
Profesii manuale necalificate și cu statut incert	90,5	72,2	65,3

Sursa: calculat după ILO Statistical Yearbook 2003.

Dinamicile menționate anterior au avut consecințe deloc neglijabile asupra structurii profesionale a populației ocupate. Astfel, între 1996 și 1999 a avut loc

o reducere a ponderii profesiilor nemanuale și mai cu seamă a celor cu un nivel ridicat de calificare (tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Structura profesională a populației ocupate în România, în anii 1996, 1999, 2002

- % -

Categoria profesională	1996	1999	2002
Total populație ocupată	100,0	100,0	100,0
Total profesii nemanuale	27,8	27,2	31,0
Total profesii nemanuale calificate	17,9	16,6	19,0
1	2,8	2,2	2,6
2+3	15,1	14,4	16,4

Categoria profesională	1996	1999	2002
2	6,2	6,2	7,2
3	8,9	8,2	9,2
Total profesii nemanuale necalificate	9,9	10,6	12,0
4	3,8	3,9	4,1
5	6,1	6,7	7,9
Total profesii manuale	77,2	77,8	69,0
Total profesii manuale calificate	53,7	56,2	50,8
6	34,5	38,5	32,9
7-8	18,2	17,7	17,9
Total profesii manuale necalificate	23,5	21,6	19,8

Sursa: calculat după ILO Statistical Yearbook 2003.

Între 1999 și 2002 sensul modificării structurii profesionale a populației ocupate este cel întâlnit în țările dezvoltate, respectiv de creștere a ponderii profesiilor nemanuale și a celor cu grad ridicat de calificare. În fapt, sensul modificării raportului dintre profesiile nemanuale și cele manuale a fost determinat în esență de dinamica numărului de lucrători manuali agricoli. Pe de altă parte, se observă că sensul modificării ponderii profesiilor neagricole calificate se corelează pozitiv cu starea generală a eco-

nomiei (recesiune sau boom). Profesiile nemanuale cu grad mediu și redus de calificare au avut o tendință constantă de creștere a ponderii.

Cu toate aceste progrese, structura profesională a populației ocupate din țara noastră prezintă importante asimetrii față de cea din țările membre ale Uniunii Europene. Astfel în România proporția profesiilor nemanuale era în anul 2002 de 31% comparativ cu 49,1% în Polonia și 54,3% în Spania (tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 3

Structura profesională a populației ocupate în România, Polonia și Spania, în anul 2002

- % -

Categoria profesională	România	Polonia	Spania
Total populație ocupată	100,0	100,0	100,0
Total profesii nemanuale	31,0	49,1	54,3
Total profesii nemanuale calificate	19,0	29,8	30,3
1	2,6	5,8	7,6
2+3	16,4	24,0	22,7
2	7,2	11,3	12,3
3	9,2	12,7	10,4
Total profesii nemanuale necalificate	12,0	19,3	24,0
4	4,1	7,8	9,5
5	7,9	11,5	14,5
Total profesii manuale	69,0	50,9	45,7
Total profesii manuale calificate	50,8	43,1	31,5
6	32,9	18,1	3,8
7-8	17,9	25,0	27,7
Total profesii manuale necalificate	19,8	7,8	14,2

Sursa: calculat după ILO Statistical Yearbook 2003.

Fiecare dintre grupele de profesii ne-manuale deține în țara noastră ponderi inferioare cu 3,2%-4,1% față de Polonia și cu 1,2%-6,6% față de Spania.

Proporția sensibil mai ridicată a profesiilor manuale în România se datorează lucrătorilor agricoli calificați și lucrătorilor manuali necalificați și cu un statut profesional incert. În schimb, ponderea profesiilor manuale neagricole calificate este mai scăzută cu 7,1% față de Polonia și cu 9,8% față de Spania.

5. Propuneri de îmbunătățire a metodologiei de evaluare a calității structurii profesionale

Asimetria marcată dintre structura profesională a populației ocupate din România și cea din alte țări europene reflectă nu numai decalajele economice ci și o serie de caracteristici ale metodologiei de înregistrare a persoanelor ocupate. Se poate aprecia că în statistica românească noțiunea de "lucrător agricol" este foarte laxă. Din acest motiv, numărul persoanelor care desfășoară activități agricole considerăm că este supradimensionat.

Pentru a se diminua distorsiunile determinate de metodologia de înregistrare a persoanelor ocupate și a se spori în mod semnificativ relevanța comparațiilor internaționale, se impun o serie de îmbunătățiri în structurarea datelor statistice referitoare la proporțiile care se stabilesc din punct de vedere numeric între

profesii și grupe de profesii. Cercetarea mutațiilor care apar în structura profesională la nivel macroeconomic este necesar să se realizeze pornindu-se de la o viziune multilaterală. În respectivul cadru se pot evidenția corelațiile care se manifestă între mobilitatea structurii profesionale într-o perioadă de timp și cea a ponderii diferitelor ramuri în sectoare de activitate în totalul populației ocupate, nivelul de pregătire profesională, statusul ocupațional, numărul de ore lucrate, durata contractelor de muncă sau structura pe grupe de vârstă a populației ocupate. În acest fel se poate determina structura profesională în echivalent persoane cu timp complet de muncă. De asemenea, este recomandabilă calcularea structurii profesionale pe grupe de vârstă. Pe această bază se creează premisele unei mai bune cunoașteri a calității capitalului uman și implicit a posibilității de asimilare de noi tehnologii și de susținere a proceselor inovatoare, precum și corelația dintre vârstă și profesia exercitată și fluctuațiile activității economice. Pe de altă parte, nu trebuie subestimată importanța îmbunătățirii criteriilor privind definirea și clasificarea unor noi profesii care apar pe fondul actualului val al progresului tehnologic și al extinderii formelor atipice de ocupare a forței de muncă. Respectiva preocupare este necesar să fie pusă în legătură cu cea de-a patra revizuire a Clasificării Internaționale a Ocupațiilor (ISCO) prevăzută să aibă loc în 2007-2008.

Bibliografie

- Aoyama, Y.; Castells, M. - *Une evaluation empirique de la société informationnelle: structures d'emploi dans les pays du G7, 1920-2000*, în: *Revue International du Travail*, nr. 1-2/2002.
- Castells, M. - *La société en réseaux. L'ère de l'information*, Edition Fayard, Paris, 1998.
- Hoffman, O. - *Profesiile în fața viitorului*, Editura Academiei Române, București, 1990.
- Pavelescu, F.M. (coord.); Platon, V. - *Costuri și beneficii ale restructurării modelului de funcționare a pieței forței de muncă*, CIDE, București, 2002.

Pavelescu, F.M. (coord.); Platon, V. - *Proiectarea unor modele de funcționare a pieței forței de muncă în România compatibile cu cerințele integrării europene*, Caietele ESEN-2, nr. 36/2002, CIDE, București.

Reich, R. - *The work of nations. Preparing ourselves for 21-st century capitalism*, Knopf, New York, 1991.

*** - *Clasificarea ocupațiilor din România*, Editura Lumina Lex, București, 2000.

*** - *ILO Statistical Yearbook*, 1966, 1978, 2003.